

НАУКОВИЙ ВИСНОВОК

I. ОПИСОВА ЧАСТИНА

Для надання наукового висновку надійшло звернення судді Великої Палати Верховного Суду Ткач І.В., у якому поставлені такі питання:

1. Який спосіб захисту є належним та ефективним у категорії спорів, де банк звернув стягнення на рухоме та нерухоме майно, що є предметом обтяження, та не здійснив при цьому подальшого відчуження такого майна третім особам?

2. Чи є ефективним способом захисту вимога про скасування рішення державного реєстратора про державну реєстрацію прав на нерухоме майно відповідно до абзацу третього частини третьої статті 26 Закону № 1952-IV?

3. Зважаючи на формулювання абзацу третього частини третьої статті 26 Закону № 1952-IV (в редакції, чинній з 16.01.2020) про те, що ухвалення судом рішення про скасування рішення державного реєстратора про державну реєстрацію прав допускається виключно з одночасним визнанням, зміною чи припиненням цим рішенням речових прав, обтяжень речових прав, зареєстрованих відповідно до законодавства (за наявності таких прав), чи обов'язково позивач повинен заявляти позовну вимогу про визнання, зміну чи припинення речових прав? Чи може суд вирішити ці питання у мотивувальній чи резолютивній частині рішення, якщо позивач такої вимоги не заявляє?

4. Чи призведе скасування рішення приватного нотаріуса (який діє як державний реєстратор) про реєстрацію права власності на нерухоме майно від 30.12.2019 до прогалини у Державному реєстрі прав у частині належності права власності на спірне нерухоме майно та стану правової невизначеності щодо такого майна?

5. Чи може задоволення позову про скасування рішення про реєстрацію права власності від 30.12.2019 розумітись як вирішення спору про визнання відсутнім права власності АТ «Мегабанк» на спірне нерухоме майно? Чи визнається таким судовим рішенням право власності позивача на спірне нерухоме майно?

6. Чи можуть рішення правління АТ «Мегабанк» від 27.12.2019 № 58 про прийняття у власність нерухомого (та рухомого) майна розумітись як правочини? Якщо так, то чи є такі правочини нікчемними, зважаючи на те, що банк набув право власності на майно з порушенням закону?

7. Чи може позивачем бути заявлений віндикаційний позов (позов про витребування майна) до АТ «Мегабанк», яке набуло право власності на відповідне майно на підставі іпотечного застереження в іпотечному договорі від 01.02.2011 № 506?

8. Звернення стягнення банком на нерухоме майно у позасудовому порядку на підставі іпотечного застереження згідно з договором іпотеки – чи є це набуттям банком майна без достатньої правової підстави? Чи може позивачем

бути заявлений кондикційний позов для витребування такого майна?

9. Чи перейшло до АТ «Мегабанк» право власності на рухоме майно, що знаходиться в заставі, в позасудовому порядку відповідно до рішення правління АТ «Мегабанк» від 27.12.2019 № 58?

10. Чи порушує права та законні інтереси позивача рішення правління АТ «Мегабанк» від 27.12.2019 № 58 про прийняття у власність з подальшою реалізацією рухомого майна, що є предметом застави за договором застави рухомого майна від 06.09.2011 № 05/2011-зб?

Питання поставлені в аспекті обставин господарської справи №914/2350/18 (914/608/20), що перебуває на розгляді Великої Палати Верховного Суду.

II. АНАЛІТИЧНА ЧАСТИНА

1. Адекватна відповідь на поставлені у запиті про надання наукового висновку питання вимагає, передусім, з'ясування правової природи звернення стягнення на предмет застави (іпотеки), що зумовлює необхідність акценту на деяких вихідних положеннях.

1.1. Поняття застави визначається статтею 572 ЦК України та статтею 1 Закону України «Про заставу», відповідно до положень яких застава – це спосіб забезпечення зобов'язань; в силу застави кредитор (заставодержатель) має право у разі невиконання боржником (заставадавцем) зобов'язання, забезпеченого заставою, а також в інших випадках, встановлених законом, одержати задоволення за рахунок заставленого майна переважно перед іншими кредиторами цього боржника, якщо інше не встановлено законом (право застави).

Стаття 575 ЦК України визначає іпотеку як вид застави, вказуючи, що іпотекою є застава нерухомого майна, що залишається у володінні заставодавця або третьої особи.

Отже, оскільки іпотека є видом застави, то правове регулювання іпотечних відносин здійснюється за правилом диференціації (співвідношення загальних та спеціальних норм): правила, що стосуються тільки іпотеки, є спеціальними відносно правил про усіх види застави; однак якщо з конкретного питання жодного спеціального правила щодо іпотеки законом не встановлено, то підлягають застосуванню загальні норми, що стосуються усіх видів застави.

Слід окремо наголосити, що правило диференціації є правилом застосування норм, а не нормативно-правових актів. Тому за жодних умов не можна сприймати поняття *lex specialis* (спеціальний закон) як позначення нормативно-правового акту з вужчим відносно іншого нормативно-правового акту предметом регулювання.

1.2. Зважаючи на викладене у пункті 1.1 Аналітичної частини цього Наукового висновку, порядок звернення стягнення на предмет іпотеки врегульовано статтями 33-51 Закону України «Про іпотеку», норми яких слід

розглядати як спеціальні відносно приписів статей 590, 591 ЦК України та статей 20, 21 Закону України «Про заставу».

У разі ж звернення стягнення на рухоме майно спеціальними стосовно приписів статей 590, 591 ЦК України та статей 20, 21 Закону України «Про заставу» є положення статей 24-33 Закону України «Про забезпечення вимог кредиторів та реєстрацію обтяжень».

Отже, якщо конкретне питання звернення стягнення на предмет іпотеки не врегульоване нормами Закону України «Про іпотеку», то мають застосовуватися відповідні норми ЦК та Закону України «Про заставу», якщо тільки вони це питання врегульовують. Аналогічний підхід *mutatis mutandis* застосовується й щодо визначення норм, які застосовуються до звернення стягнення на предмет застави, що є рухомим майном.

2. Саме по собі «звернення стягнення» як правова категорія існує у вітчизняній правовій системі, так би мовити, щонайменше у двох іпостасях, позначаючи, попри омонімічність відповідних термінологічних формулювань, у різних правових ситуаціях кардинально різні юридичні явища, зокрема:

1) Звернення стягнення у матеріально-правовому сенсі вживається у ЦК України передусім (хоча й не виключно) у зв'язку із задоволенням вимог заставодержателя за рахунок предмета застави.

При цьому звернення стягнення на предмет застави (іпотеки) безпосередньо визначено законом тільки щодо рухомого майна: відповідно до абз. 9 ст. 2 Закону України «Про забезпечення вимог кредиторів та реєстрацію обтяжень» *звернення стягнення на предмет обтяження – це вжиття обтяжувачем передбачених законом заходів щодо предмета обтяження для задоволення своїх прав чи вимог, які випливають із змісту обтяження.*

Зміст статей 33-51 Закону України «Про іпотеку» також дозволяє дійти висновку, що звернення стягнення на предмет іпотеки – це система дій іпотекодержателя, спрямованих на отримання задоволення його вимог за рахунок вартості предмета іпотеки.

В розглядуваному аспекті звернення стягнення на предмет застави (іпотеки) постає як матеріально-правова категорія, форма захисту прав іпотекодержателя, різновид загального способу захисту у вигляді, як правило, примусового виконання обов'язку в натурі, через що рішення про таке звернення стягнення приймається або судом, або нотаріусом (у формі виконавчого напису), або іпотекодержателем (в порядку позасудової процедури відповідно до закону).

2) Натомість звернення стягнення на майно боржника у виконавчому провадженні в розумінні статті 48 Закону України «Про виконавче провадження» є категорією процесуального права, адже рішення про це приймається виконавцем самостійно в процедурі виконання виконавчого документа.

При цьому звернення стягнення на предмет застави (іпотеки) у матеріально-правовому сенсі постає одночасно як спосіб захисту прав іпотекодержателя, правова процедура та її результат у вигляді підстави припинення права власності іпотекодавця на предмет застави (іпотеки) й

одночасно – набуття права власності на нього іншою особою. Само собою, що усі ці виміри відповідного правового явища тісно пов'язані між собою: такий спосіб захисту реалізується у певній процедурі з певним результатом.

Звичайно, звернення стягнення на заставлене рухоме і нерухоме майно дещо різняться за процедурою, але все ж таки є різновидами одного правового явища й концептуально не відрізняються. Тому подальший виклад задля економії буде здійснюватися щодо звернення стягнення на предмет іпотеки, маючи при цьому на увазі одночасно й звернення стягнення на предмет застави рухомості, якщо тільки в кожному конкретному випадку спеціально не обумовлено інше.

3. У свою чергу, процедура звернення стягнення на предмет іпотеки постає як система юридичних фактів, які послідовно накопичуються у фактичний склад, що спричинює настання відповідних правових наслідків – припинення права власності іпотекодавця на предмет іпотеки та задоволення вимог іпотекодержателя за рахунок вартості предмета іпотеки.

Вказана процедура є варіативною, адже законодавство передбачає декілька форм звернення стягнення на предмет іпотеки: за рішенням суду чи в позасудовому порядку (на підставі виконавчого напису нотаріуса або в порядку позасудового врегулювання – шляхом передачі іпотекодержателю права власності¹ на предмет іпотеки та шляхом продажу предмета іпотеки іпотекодержателем від власного імені третій особі).²

Склад кожної з вказаних форм звернення стягнення на предмет іпотеки є відпочатку дещо різним: для позасудового звернення стягнення процедура стартує з письмової вимоги про усунення порушення (частина 1 статті 35 Закону України «Про іпотеку»). Отже, етапи стосовно позасудового звернення стягнення у формі передачі іпотекодержателю права власності на предмет іпотеки (адже саме про такий варіант йдеться у спірній правовій ситуації) виглядають таким чином:

1) Надіслання іпотекодержателем іпотекодавцю та боржнику, якщо він є відмінним від іпотекодавця, письмової вимоги про усунення порушення, що відповідає частині 1 статті 35 Закону України «Про іпотеку» (та одночасно з урахуванням особливостей, визначених пунктом 61 Порядку державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 25.12.2015 № 1127).

2) Звернення іпотекодержателя до державного реєстратора до переліком (досить невеликим за обсягом) документів, передбаченим пунктом 61 Порядку державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 25.12.2015 № 1127.

¹ Запровадження Законом України від 15.08.2022 № 2518-IX можливості звернення стягнення шляхом передачі спеціального майнового права на предмет іпотеки в цьому місці не обговорюється, передусім з огляду на надзвичайну доктринальну проблемність категорії спеціального майнового права як такого.

² Принагідно зауважимо, що варіанти позасудової форми, передбачені пунктами 3, 4 частини 1 статті 26 Закону України «Про забезпечення вимог кредиторів та реєстрацію обтяжень» по суті є формами передання активу, що є предметом застави, у власність заставодержателя.

3) Державна реєстрація права власності іпотекодержателя на предмет іпотеки, після якої процедура позасудового врегулювання вважається завершеною (частина 8 статті 36 Закону України «Про іпотеку»).

4. Сутність позасудової процедури звернення стягнення на рухоме майно як предмет застави шляхом його передачі у власність заставодержателя по суті своїй нічим не відрізняється від аналогічних процедур в іпотечних правовідносинах. Однак склад етапів відповідної процедури дещо інший:

1) Надіслання боржнику та іншим обтяжувачам, на користь яких встановлено зареєстроване обтяження, письмового повідомлення про порушення забезпеченого обтяженням зобов'язання, що відповідає статті 27 Закону України «Про забезпечення вимог кредиторів та реєстрацію обтяжень».

2) Одночасна з надісланням повідомлення реєстрація в Державному реєстрі відомостей про звернення стягнення на предмет забезпечувального обтяження.

3) Набуття володіння предметом застави – факультативний етап, адже не поширюється на заставу прав і випадки, коли заставодержатель вже володіє предметом застави.

4) Повідомлення боржника та інших обтяжувачів про намір набути у власність предмет застави.

5) Виникнення права власності на предмет застави у заставодержателя після закінчення періоду заперечень, визначених статтею 29 Закону України «Про забезпечення вимог кредиторів та реєстрацію обтяжень».

5. Як бачимо з викладеного у пунктах 3, 4 Аналітичної частини цього Наукового висновку, будь-яке формальне рішення органу управління іпотекодержателя – юридичної особи не є необхідним елементом процедури звернення стягнення на предмет іпотеки чи застави рухомого майна у формі позасудового врегулювання шляхом передачі у власність іпотекодержателю (заставодержателю) предмета іпотеки (застави).

Насправді таке рішення завжди має місце, незалежно від того, чи оформлене воно тим чи іншим документом чи ні, адже юридична особа набуває цивільних прав та обов'язків і здійснює їх через свої органи, які діють відповідно до установчих документів та закону (частина 1 статті 92 ЦК України). Проте саме по собі воно не має значення для відповідних іпотечних правовідносин, адже постає лише як розпорядчий акт органу юридичної особи, який має суто внутрішнє значення: значення свого роду «імпульсу» для вчинення такою юридичною особою – іпотекодержателем дій у зовнішній сфері правовідносин, що об'єктивуються у вигляді звернення до державного реєстратора і набуття таким іпотекодержателем права власності на предмет іпотеки.

Варто наголосити, що рішення органу юридичної особи апріорі не є правочином, а належить до іншої групи юридичних фактів – актів органів юридичних осіб. Однак щодо власне *набуття* іпотекодержателем права власності на предмет іпотеки в порядку звернення стягнення на нього ситуація є

³ Для спрощення загальної моделі вважаємо, що предметом іпотеки був один об'єкт нерухомості.

дещо складнішою, адже по суті у розглядуваній ситуації внаслідок односторонніх дій іпотекодержателя відбувається припинення права власності іпотекодавця і перехід його до іпотекодержателя. Через це виникають певні підстави для кваліфікації такого набуття іпотекодержателем права власності на предмет іпотеки як одностороннього правочину іпотекодержателя. Утім, такий підхід все ж слід визнати неправильним.

Справа в тому, що набуття іпотекодержателем права власності на предмет іпотеки в порядку звернення стягнення на нього за своєю сутністю є дією, вчиненою на виконання договору іпотеки. Водночас, з питання щодо правової природи дій, що вчиняються на виконання зобов'язання, та місця цих дій в системі юридичних фактів єдності думок в доктрині цивільного права не спостерігається. Зокрема, тільки основних підходів до визначення правової природи виконання зобов'язання в сучасній цивілістиці налічується як мінімум шість: виконання як фактична дія, як особливий юридичний факт, як юридичний вчинок, як односторонній правочин, як двосторонній правочин, а також компромісні концепції, що пропонують різну кваліфікацію виконання різних видів зобов'язань.⁴ При цьому сприйняття виконання зобов'язання (у тому числі договірною) як правочину породжує більше проблем, ніж вирішує, зокрема:

- У цьому разі вчинення правочину для виконання стає обов'язковим, що практично нівелює принцип свободи вчинення правочинів суб'єктами цивільного права, включаючи конкретну його форму свободи договору (статті 3, 627 ЦК України).

- Якщо виконання зобов'язання саме по собі є правочином, то постає питання і про його виконання («виконання виконання») і так *ad infinitum*, що не тільки є логічно абсурдним, а й спричинює фактичну неможливість застосування приписів частини 3 статті 261 ЦК України, за якими перебіг позовної давності за вимогами про застосування наслідків нікчемного правочину починається від дня, коли почалося його виконання.

- Нарешті, кваліфікація виконання зобов'язання як правочину суперечить спеціальній конструкції значних правочинів та правочинів із заінтересованістю, оскільки закон (статті 70, 71 чинного Закону України «Про акціонерні товариства», статті 44, 45 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» тощо) вимагає у належних випадках згоди на вчинення таких правочинів, а не на їх виконання. Якщо ж попустити правочинну природу виконання, то згоду потрібно надавати щонайменше двічі, що є очевидно нерозумним і часто доволі обтяжливим.

Отже, дії на виконання зобов'язання (у тому числі договірною) не можуть беззастережно вважатися правочинами. І у всякому разі набуття іпотекодержателем права власності на предмет іпотеки в порядку звернення стягнення на нього правочином не є.

6. Стосовно такого способу захисту прав іпотекодавця, як скасування рішення державного реєстратора про державну реєстрацію права власності

⁴ Детальне викладення та критику цих позицій див.: *Сарбаш С.В.* Исполнение договорного обязательства. – М.: Статут, 2005. – С. 27-84.

іпотекодержателя на предмет іпотеки в порядку звернення стягнення на нього, слід передусім зауважити, що частина 4 статті 37 Закону України «Про іпотеку» (як у редакції, чинній на дату виникнення спірних правовідносин, так і в поточній редакції) містить спеціальну стосовно релевантних приписів Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» норму: *рішення про реєстрацію права власності іпотекодержателя на нерухоме майно, що є предметом іпотеки, може бути оскаржено іпотекодавцем у суді*. Формою же такого оскарження може бути як вимога про скасування відповідного рішення державного реєстратора, так і вимога про визнання його недійсним.

Вже з цих причин немає жодних підстав відступати від правової позиції, висловленої у постанові Верховного Суду у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду від 27.10.2021 у справі № 545/1883/20: спосіб захисту, прямо допущений законом, апріорі не може вважатися неналежним. Такий спосіб у конкретній ситуації може бути неефективним, але не тоді, коли подальше відчуження предмета іпотеки іпотекодержателем ще не відбулося, адже в цьому разі (як і у разі скасування державної реєстрації права, скасування чи визнання недійсним «документів»), що став підставою для такої реєстрації) відповідне речове право припиняється. Істотно при цьому також і те, що можливість скасування в судовому порядку рішення державного реєстратора прав передбачена і загальною нормою Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень», хоча він за своєю сутністю і є процедурним законом, що не може встановлювати способи захисту суб'єктивних цивільних прав і законних інтересів (докладніше – див. пункт 7.1 Аналітичної частини цього Наукового висновку).

7.3 приводу приписів абзацу 3 частини 3 статті 26 Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» (у редакції, що була чинна на момент виникнення спірних правовідносин) слід зазначити таке.

Дійсно, відповідно до цієї норми «ухвалення судом рішення про скасування рішення державного реєстратора про державну реєстрацію прав, визнання недійсними чи скасування документів, на підставі яких проведено державну реєстрацію прав, а також скасування державної реєстрації прав допускається виключно з одночасним визнанням, зміною чи припиненням цим рішенням речових прав, обтяжень речових прав, зареєстрованих відповідно до законодавства (за наявності таких прав)».

Однак тлумачення цього законодавчого положення має враховувати наступні аспекти проблеми:

7.1. Норми Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень», присвячені **порядку** державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень (до яких належать і приписи статті 26 цього Закону), не є нормами матеріального права, а мають яскраво виражений вторинний, службовий, процедурний характер стосовно норм матеріального цивільного права.

З цих причин ними не можуть визначатися способи захисту суб'єктивних цивільних прав і законних інтересів. Щонайбільше нормами вказаного закону можуть лише закріплюватися правила, за якими результат захисту права (у тому числі – захисту судового) відображається у відомостях Державного реєстру речових прав на нерухоме майно.

Тому приписи абзацу 3 частини 3 статті 26 Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» (у редакції, що була чинна з 16.01.2020 по 25.07.2022) жодним чином не можна тлумачити так, що вони встановлюють обов'язковість заявлення позивачем вимоги про визнання ним відповідного права. Інший підхід зробив би зовсім неможливим, наприклад, подання в'їдикаційного позову, адже у ньому позивач ніколи не просить визнати своє право власності, а просить витребувати своє майно.

Отже, положення абзацу 3 частини 3 статті 26 Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» (у редакції, що була чинна з 16.01.2020 по 25.07.2022) адресовані насамперед суду, який, задовольняючи позов, зокрема, про скасування рішення державного реєстратора, мав чітко визначитися з тим, кому ж саме і яке речове право внаслідок задоволення такого позову належить. Процесуальних інструментів у суду для такого визначення щонайменше два:

- або зазначити про це у мотивувальній частині рішення;

- або встановити за власною ініціативою порядок виконання рішення, право на що суду доволі однозначно надано пунктом 1 частини 6 статті 238 й статтею 239 ГПК України.

При цьому останній варіант видається кращим, адже те, як саме і на підставі яких саме формулювань судового рішення має відбуватися його виконання (зокрема – державним реєстратором) як раз і належить до питань порядку виконання рішення.

7.2. Важливо також брати до уваги міркування розумності та справедливості, що визначені статтею 3 ЦК України як основні засади цивільного законодавства і постають як фундаментальні принципи, норми прямої дії, які визначають зміст усіх інших норм цивільного законодавства та підходи до їх тлумачення і застосування.

З урахуванням цього поставимо перед собою питання: чи є справедливим та розумним відмовляти особі, право якої справді порушене і яка дійсно має право на захист у відповідному позові, тільки з тих причин, що вона вжила в позовній заяві не ті формулювання, що визначені процедурним законом, а вдалася до передбаченого матеріальним правом способу захисту? Відповідь здається очевидною, адже сучасний український суд – це все ж таки не суд часів архаїчного римського права, коли щонайменша помилка у формулі позову формально й автоматично спричиняла відмову у позові.

Варто брати до уваги й те, що недостатній рівень якості закону і його суперечливість не повинні відображатися на учасниках цивільних правовідносин. Адже саме суд покликаний розв'язувати такі суперечності та усувати (наскільки це можливо) відповідні недоліки, у тому числі спираючись на фундаментальні принципи цивільного права.

7.3. Істотним в розглядуваному аспекті є також порівняння правового ефекту рішення суду про скасування рішення державного реєстратора з аналогічним рішенням Міністерства юстиції України та його територіальних органів в порядку підпункту «а» пункту 2 частини шостої статті 37 Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» (у редакції, що була чинна з 16.01.2020 по 25.07.2022) (відповідно, абзаци 3 та 4 частини 3 статті 26 Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» у відповідній редакції).

Якщо підходити до тлумачення вказаних норм суто формально, як це по суті пропонує Касаційний господарський суд у складі Верховного Суду у своїй ухвалі про передання відповідної справи на розгляд Великої Палати Верховного Суду, то виходить дивна картина: рішення органу виконавчої влади саме по собі спричинює відновлення становища, що існувало до порушення права заявника, а от рішення суду такого наслідку не тягне – треба ще одночасно цим рішенням здійснити визнання, зміну чи припинення речових прав, обтяжень речових прав, зареєстрованих відповідно до законодавства.

Скажімо так, питання щодо відповідності такого підходу приписам статей 8, 124, 129-1 Конституції України є риторичним...

7.4. Нарешті, в розглядуваній правовій ситуації слід брати до уваги і те, яким чином релевантні норми законодавства згодом змінилися.

Зазначене є надзвичайно важливим, адже Законом України від 12.05.2022 № 2255-IX «Про внесення змін до деяких законів України щодо удосконалення механізму протидії рейдерству», що у відповідній частині набрав чинності з 26.07.2022, абзаци другий - четвертий частини третьої статті 26 Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» викладено в новій редакції:

«У разі скасування рішення державного реєстратора про державну реєстрацію прав на підставі судового рішення чи у випадку, передбаченому пунктом 1 частини сьомої статті 37 цього Закону, на підставі рішення Міністерства юстиції України, а також у разі визнання на підставі судового рішення недійсними чи скасування на підставі судового рішення документів, на підставі яких проведено державну реєстрацію прав, скасування на підставі судового рішення державної реєстрації прав, що мало наслідком державну реєстрацію набуття речових прав, обтяжень речових прав, відповідні права чи обтяження припиняються. У разі якщо в Державному реєстрі прав, у тому числі в його невід'ємній архівній складовій частині, наявні відомості про речові права, обтяження речових прав, припинені у зв'язку з проведенням відповідної державної реєстрації, або якщо відповідним судовим рішенням також визнаються речові права, обтяження речових прав, одночасно з державною реєстрацією припинення речових прав чи обтяжень речових прав проводиться державна реєстрація набуття відповідних прав чи обтяжень. При цьому дата і час державної реєстрації набуття речових прав, обтяжень речових прав, що були припинені у зв'язку з проведенням відповідної державної реєстрації та наявні в Державному реєстрі прав, у тому числі в його невід'ємній архівній складовій частині, залишаються незмінними.

У разі скасування рішення державного реєстратора про державну реєстрацію прав на підставі судового рішення чи у випадку, передбаченому пунктом 1 частини сьомої статті 37 цього Закону, на підставі рішення Міністерства юстиції України, а також у разі визнання на підставі судового рішення недійсними чи скасування на підставі судового рішення документів, на підставі яких проведено державну

реєстрацію прав, скасування на підставі судового рішення державної реєстрації прав, що мало наслідком державну реєстрацію зміни, припинення речових прав, обтяжень речових прав, відповідні права чи обтяження повертаються у стан, що існував до відповідної державної реєстрації, шляхом державної реєстрації змін чи набуття таких речових прав, обтяжень речових прав. При цьому дата і час державної реєстрації набуття речових прав, обтяжень речових прав, що були припинені у зв'язку з проведенням відповідної державної реєстрації та наявні в Державному реєстрі прав, у тому числі в його невід'ємній архівній складовій частині, залишаються незмінними.

Державна реєстрація прав у випадках, передбачених цією частиною, проводиться у порядку, визначеному цим Законом, крім випадку скасування рішення державного реєстратора про державну реєстрацію на підставі рішення Міністерства юстиції України, що виконується посадовою особою Міністерства юстиції України відповідно до статті 37 цього Закону».

Як бачимо, попри певні недоліки юридичної техніки відповідних норм, нарешті законом регламентовано порядок виконання рішення суду про скасування рішення державного реєстратора прав – відомості Державного реєстру прав повертаються у попередній стан, що існував до порушення, і у відповідному рішенні суду зовсім не обов'язково у всякому разі вказувати на визнання, зміну чи припинення відповідних прав.

Зазначене є цілком розумним підходом, а тому не можна стверджувати, що Закон України від 12.05.2022 № 2255-IX встановив у цьому аспекті кардинально новий порядок. Скоріше законодавець, нарешті, просунувся ще трохи у справі вдосконалення якості закону і чіткіше сформулював те, що він і до цього мав на увазі: скасування рішення державного реєстратора автоматично тягне відновлення становища, яке існувало до прийняття і виконання такого скасованого рішення, зокрема – відновлення у Державному реєстрі прав записів про відповідне право позивача.

7.5. З наведеного випливає, що у разі, коли йдеться про позов про скасування рішення державного реєстратора прав на нерухоме майно, що заявляється на підставі положень частини 4 статті 37 Закону України «Про іпотеку» та статті 26 Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» у редакції, що була чинна з 16.01.2020 по 25.07.2022, позивач не зобов'язаний у всіх випадках просити про відповідне визнання, зміну чи припинення речових прав на спірну нерухомість. Натомість саме суд має ех офісіо у разі задоволення позову вирішити питання про те, кому саме належать відповідні речові права та у якому обсязі, вказавши про це в резолютивній частині рішення, встановивши порядок його виконання.

Більше того, оскільки релевантні норми частини 3 статті 26 Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» не є нормами матеріального права, а є нормами процедурними (фактично – нормами адміністративного процесу в широкому розумінні), то виконання рішення суду про скасування рішення державного реєстратора, яке (рішення суду) звертається до виконання після 26.07.2022 (незалежно від дати набрання ним законної сили), буде здійснюватися вже за нині чинною редакцією частини 3 статті 26 Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на

нерухоме майно та їх обтяжень». Адже це є загальним правилом процесу – процесуальні дії вчиняються за правилами, чинними на момент їх вчинення.

8. Стосовно можливості заявлення позивачем у розглядуваній правовій ситуації віндикаційного позову слід зазначити таке.

Цивільно-правові способи захисту речових прав є неоднорідними за своїм змістом та умовами застосування. Одні з них спрямовані на захист таких прав прямо, інші – побічно. Традиційною для вітчизняної цивілістики є класифікація способів захисту права власності та інших речових прав на речові та зобов'язальні.⁵

Речові способи захисту спрямовані на захист суб'єктивного речового права як абсолютного цивільного права особи у речових правовідносинах, тобто у випадках, коли порушник такого права не перебуває із його носієм у зобов'язальних (зокрема – договірних) правовідносинах або вчинене порушення не стосується таких правовідносин, хоча б вони і були наявними.

Зобов'язальні способи захисту мають на меті забезпечити захист власника чи носія іншого речового права як учасника зобов'язальних (зокрема – договірних) правовідносин, у яких він перебуває з порушником відповідного права.

З цих підстав віндикаційний позов не може бути заявлений, якщо позивач перебував з відповідачем у зобов'язальних відносинах і порушення права позивача було здійснено відповідачем саме в силу свого статусу як сторони таких договірних відносин.⁶ У такому разі слід застосовувати інші способи захисту, передусім – зобов'язальні.

У спірній правовій ситуації відносини сторін виникли з договору іпотеки, і саме діючи як іпотекодержатель відповідач вчинив дії, що їх позивач вважає порушенням свого права власності. З цих причин заявлення позивачем віндикаційного позову завідомо виключається.

9. Стосовно можливості заявлення позивачем у розглядуваній правовій ситуації кондикційного позову слід зазначити таке.

Кондикційне зобов'язання (зобов'язання із безпідставного збагачення) у сучасній цивілістичній доктрині трактується як доволі об'ємне явище, що ґрунтується іще на максимі римського приватного права: згідно природі справедливо, щоб ніхто не збагачувався на шкоду іншій особі (Помпоній D.12.6.14).

Досить влучно зміст поняття безпідставного збагачення було охарактеризовано засновником сучасної вітчизняної теорії кондикційних зобов'язань М.М. Агарковим: «...збагачення має місце, якщо той, хто

⁵ Иоффе О.С. Советское гражданское право. – М., 1967. – С. 474; Право власності в Україні / За заг.ред. О.В.Дзери, Н.С. Кузнецової. – К.: Юрінком Інтер, 2000. – С. 508, 509; Дзера И.А. Гражданско-правовые способы защиты права собственности по законодательству Украины// Альманах цивилистики: Сборник статей. Вып. 5/Под ред. Р.А. Майданика. – К.: Алерта, 2012. – С. 248, 249.

⁶ Цивільний кодекс України: Науково-практичний коментар (пояснення, тлумачення, рекомендації з використанням позицій вищих судових інстанцій, Міністерства юстиції, науковців, фахівців). – Т. 5: Право власності та інші речові права/За ред. проф. І.В. Спасибо-Фатєєвої. – Х.: ФОП Лисяк Л.С., 2011. – С. 482, 485.

збагатився, зберіг майно, яке він нормально повинен був втратити чи витратити, або ж отримав вигоду, яку він не повинен був отримати...».⁷

Отже, безпідставним набуттям майна є виникнення в особи без належної правової підстави права на майно чи володіння майном замість (за рахунок) припиненого майнового права потерпілого.

Безпідставним збереженням майна є збереження особою права на майно всупереч необхідності припинення такого права для створення на його базі майнового права потерпілого.

Відсутність належної правової підстави означає, що набуття або збереження майна за рахунок іншої особи відбулося за відсутності юридичних фактів, з якими таке набуття або збереження зазвичай або у конкретних правовідносинах пов'язується. Тобто, відповідне збагачення особи не ґрунтується на законі, договорі, судовому рішенні чи іншому факті, визначеному ст. 11 ЦК України як підстава виникнення, зміни чи припинення цивільних прав та обов'язків.

Водночас, розглядувана спірна правова ситуація не відповідає ознакам кондикційного зобов'язального правовідношення щонайменше з двох підстав:

- По-перше, порушення основного зобов'язання (з кредитного договору) на боці позивача дійсно мали місце, а відтак оскаржувані дії відповідача (іпотекодержателя) ґрунтувалися на договорі іпотеки, через що не можна сказати, що вони були безпідставними.

- По-друге, кондикційний позов може бути заявлений лише у тому випадку, коли на боці відповідача наявний приріст або незменшення майна, тобто відповідна майнова цінність опинилася *in bonis* відповідача чи не вийшла з нього. У випадку ж, коли дії з реалізації суб'єктивного права особи вчинюються нею хоча й на відповідній правовій підставі, але з порушенням встановленого порядку (зокрема – з порушенням встановленої судом заборони, з порушенням мораторію тощо), такі дії управненої особи не мають юридичних наслідків *ab initio*. Тому в конкретному випадку система дій банку щодо звернення стягнення на предмети застави (іпотеки) просто не призвела до тих наслідків, які малися на увазі під час їх вчинення. Отже, право власності банку на відповідні предмети застави (іпотеки) не виникло і обсяг майна банку не збільшився, через що умов для застосування кондикційного позову немає.

10. Підсумовуючи викладене, слід зауважити, що відповідно до частини першої статті 20 ЦК України право на захист особа здійснює на свій розсуд.

У вітчизняній цивілістичній доктрині здійснення права на захист на власний розсуд розкривається через ступеневість такого розсуду. Так, це означає, що управнений суб'єкт:

а) Має можливість вибору типу поведінки – реалізовувати чи не реалізовувати своє право на захист.

б) У випадку, якщо буде обрана реалізація права на захист – має можливість вибору форми захисту, тобто вдатися до юрисдикційного (судового

⁷ Гражданское право: Учебник. В 2 т. Т. 2 / под ред. Я.Ф. Миколенко. – М.: 1938. – С. 378.

чи іншого) чи неюрисдикційного захисту суб'єктивного цивільного права чи законного інтересу, а також можливість поєднання цих форм захисту.

в) Самостійно обирає спосіб захисту в межах тієї чи іншої форми захисту, а також визначає доцільність поєднання способів захисту чи заміну одного способу захисту іншим.⁸

Утім, вказаний вільний розсуд управненого суб'єкта обмежується концептом належності та ефективності судового захисту.

В такому аспекті слід зауважити, що в розглядуваній правовій ситуації віндикаційний та кондикційний позови є неналежним способом захисту. Те саме слід сказати і щодо вимог про визнання протиправним рішень банку про прийняття у власність спірного рухомого та нерухомого майна.

Належним (в силу прямої вказівки закону) і одночасно ефективним способом захисту є позов про скасування рішення державного реєстратора прав про державну реєстрацію права власності відповідача як іпотекодержателя (в частині спірних іпотечних правовідносин).

В частині захисту прав позивача на спірне рухоме майно належним та ефективним способом захисту буде позов про визнання права власності на таке майно чи про визнання відсутності права власності відповідача на нього ж.

Слід також зауважити, що як в частині спірних іпотечних правовідносин, так і в частині спірних правовідносин застави рухомого майна позивач не позбавлений права просити про застосування такого способу захисту, як відновлення становища, яке існувало до порушення (п. 4 ч. 2 ст. 16 ЦК України), так би мовити, «в чистому вигляді», що є цілком припустимим з огляду на практику Верховного Суду (див., зокрема, постанова Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду від 18.05.2022 у справі №643/15604/17).

11. Насамкінець, варто зазначити, що суто формалістичний підхід, фактично обстоюваний Касаційним господарським судом у складі Верховного Суду у своїй ухвали про передання відповідної справи на розгляд Великої Палати Верховного Суду, суперечить принципу розумності та правовій позиції Великої Палати Верховного Суду щодо обрання способу захисту права позивача у випадках, коли порушення такого права з боку відповідача встановлено судом однозначно.

11.1. Верховний Суд неодноразово підкреслював, що *«порушення, невизнання або оспорювання суб'єктивного права є підставою для звернення особи до суду за захистом цього права із застосуванням відповідного способу захисту»*.⁹

⁸ Цивільний кодекс України: науково-практичний коментар. Т. 1: Загальні положення. Особи/За ред. І.В.Спасибо-Фатєєвої. – Харків: ЕКУС, 2020. – С. 211.

⁹ Див., напр.: постанова КГС ВС від 06.03.2018 у справі № 904/9159/16 [Електронний ресурс]//База даних «VERDICTUM», версія 2.0; постанова КГС ВС від 06.03.2018 у справі № 904/5061/17 [Електронний ресурс]//База даних «VERDICTUM», версія 2.0.

Однак згодом тенденція надання позивачу більшої свободи у виборі способу захисту свого суб'єктивного цивільного права чи охоронюваного законом інтересу дещо підсилювалася.

Показовою при цьому є правова позиція, висловлена КГС ВС у низці однотипних справ. Так, КГС ВС, зокрема, зазначив, що згідно з частиною 1 статті 20 Цивільного кодексу України право на захист особа здійснює на свій розсуд. Отже, особа, право якої порушено, може на свій власний розсуд обрати будь-яку форму захисту: судову, шляхом звернення до органів державної влади, органів нотаріату чи самозахист. При цьому, межі здійснення цивільних прав не містять жодних обмежень щодо права особи здійснювати захист своїх прав та інтересів у способи, визначені законодавством. Не містить таких обмежень і чинне законодавство в цілому, а Конституція України надає право особі діяти у спосіб, не заборонений законодавством. Здійснення особою свого права на судовий захист не може ставитись у залежність від використання нею інших засобів правового захисту, до яких відноситься, зокрема, захист цивільних прав нотаріусом шляхом вчинення виконавчого напису на борговому документі у випадках і в порядку, встановлених законом, про що правильно зазначив суд апеляційної інстанції, однак чого не було враховано місцевим господарським судом. Отже, суд апеляційної інстанції дійшов правильного висновку про те, що чинне законодавство не містить обмежень щодо можливості здійснення особою захисту своїх прав та законних інтересів одночасно шляхом пред'явлення до виконання виконавчого напису в позасудовому порядку та шляхом стягнення заборгованості у судовому порядку.¹⁰

11.2. Разом з цим, в судовій практиці досить давно була відображена позиція (яка свого часу залишилася, щоправда, одиничною) щодо допущення більш активної ролі суду у справі захисту порушеного права (принаймні, у певних випадках).

Так, ВГСУ в постанові по одній із справ зазначив, що у разі, коли позовні вимоги не відповідають матеріально-правовим способам захисту, або обраний особою, яка звернулася з позовом, спосіб захисту не призводить до поновлення її порушеного права, але при розгляді спору буде встановлений факт порушення прав цієї особи (позивача), то суд має сам визначити належний спосіб судового захисту і ухвалити відповідне рішення щодо захисту порушеного права.¹¹

Згодом, однак, Верховний Суд не лише сприйняв цю позицію, а навіть дещо розширив її, фактично надавши право судам самостійно вирішувати, який саме спосіб захисту є належним та ефективним у конкретному випадку незалежно від того, чи просив позивач про його застосування.

1) Надзвичайно показовою у цьому аспекті є позиція Великої Палати Верховного Суду, яка у постанові по одній із справ вказала, що заявлені позивачем (місцевою радою) вимоги про відшкодування збитків у вигляді недоотриманих сум орендної плати за земельну ділянку, якою відповідач користувався без укладення договору не сплачуючи раді за користування землею, не можуть бути задоволені, адже жодних збитків (шкоди) раді таким користуванням не завдано. Однак відразу ж ВП ВС наголосила, що

¹⁰ Постанова КГС ВС від 16.10.2018 у справі № 920/12/18 [Електронний ресурс]//База даних «VERDICTUM», версія 2.0; постанова КГС ВС від 16.10.2018 у справі № 920/13/18 [Електронний ресурс]//База даних «VERDICTUM», версія 2.0; постанова КГС ВС від 16.10.2018 у справі № 920/14/18 [Електронний ресурс]//База даних «VERDICTUM», версія 2.0; постанова КГС ВС від 16.10.2018 у справі № 920/20/18 [Електронний ресурс]//База даних «VERDICTUM», версія 2.0; постанова КГС ВС від 17.10.2018 у справі №920/16/18 [Електронний ресурс]//База даних «VERDICTUM», версія 2.0; постанова КГС ВС від 17.10.2018 у справі № 920/19/18 [Електронний ресурс]//База даних «VERDICTUM», версія 2.0.

¹¹ Постанова ВГСУ від 13.11.2007 у справі № 36/250а [Електронний ресурс]//База даних «VERDICTUM», версія 2.0.

суд згідно з принципом *jura novit curia* («суд знає закони») під час розгляду справи має самостійно перевірити доводи сторін щодо безоплатного користування земельною ділянкою та відшкодування коштів, пов'язаних з її використанням без належного оформлення правовстановлюючих документів на неї (аналогічну правову позицію викладено у постанові Великої Палати Верховного Суду від 12 червня 2019 року у справі № 487/10128/14-ц (провадження № 14-473цс18) та від 26 червня 2019 року у справі № 587/430/16-ц (провадження № 14-104цс19)). При цьому суди, з'ясувавши при розгляді справи, що сторона або інший учасник судового процесу на обґрунтування своїх вимог або заперечень посилається не на ті норми права, що фактично регулюють спірні правовідносини, самостійно здійснює правильну правову кваліфікацію останніх та застосовує для прийняття рішення ті норми матеріального і процесуального права, предметом регулювання яких є відповідні правовідносини (аналогічну правову позицію викладено у постанові Великої Палати Верховного Суду від 25 червня 2019 року у справі № 924/1473/15 (провадження № 12-15гс19)). Зазначення позивачем конкретної правової норми на обґрунтування позову не є визначальним при вирішенні судом питання про те, яким законом слід керуватися при вирішенні спору (аналогічну правову позицію викладено у постанові Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду від 23 жовтня 2019 року у справі № 761/6144/15-ц (провадження № 61-18064св18)). Велика Палата Верховного Суду зазначає, що саме на суд покладено обов'язок надати правову кваліфікацію відносинам сторін виходячи із фактів, установлених під час розгляду справи, та визначити, яка правова норма підлягає застосуванню для вирішення спору. Самостійне застосування судом для прийняття рішення саме тих норм матеріального права, предметом регулювання яких є відповідні правовідносини, не призводить до зміни предмета позову та/або обраного позивачем способу захисту.¹²

2) Не дивно, що аналогічну позицію у цілому зайняв і КЦС ВС, що, правда з більшим акцентом на процесуальній стороні питання, зазначивши, що тлумачення частини другої статті 31 ЦПК України (у редакції, чинній на момент розгляду справи судами) свідчить, що не вважаються зміною підстав позову доповнення його новими обставинами при збереженні в ньому первісних обставин та зміна посилання на норми матеріального чи процесуального права. Водночас і посилання суду в рішенні на інші норми права, ніж зазначені у позовній заяві, не може розумітися як вихід суду за межі позовних вимог. У зв'язку з цим суд, з'ясувавши у розгляді справи, що сторона або інший учасник судового процесу в обґрунтування своїх вимог або заперечень посилається не на ті норми, що фактично регулюють спірні правовідносини, самостійно здійснює правильну правову кваліфікацію останніх та застосовує у прийнятті рішення саме такі норми матеріального і процесуального права, предметом регулювання яких є відповідні правовідносини.¹³

Вже з вказаного видно, що ця позиція Верховного Суду наразі є доволі усталеним підходом.

11.3. З викладеного видно, що сучасний підхід до розглядуваного питання фактично залишає поза увагою питання про критерії та межі суддівського розсуду в заміні одного способу захисту іншим, адже одна справа стягнути гроші в порядку того чи іншого виду вимог (хоча й тут далеко не завжди підстава є іррелевантною для позивача), і зовсім інша справа самостійно замінити спосіб захисту на такий, що має якісно відмінний правовий та

¹² Постанова ВП ВС від 04.12.2019 у справі № 917/1739/17 [Електронний ресурс]//База даних «VERDICTUM», версія 2.0.

¹³ Постанова КЦС ВС від 15.01.2020 у справі № 209/3022/16-ц [Електронний ресурс]//База даних «VERDICTUM», версія 2.0.

економічний ефект (наприклад, замість стягнення грошей присудити майно в натурі чи навпаки).

Поки що питання про вказані критерії залишається відкритим. Однак уявляється можливим шукати їх, по-перше, у змісті позовних вимог, а по-друге, в ознаках належності та ефективності відповідного способу захисту в контексті обставин відповідної справи.

Конкретно у розглядуваній справі в цьому аспекті має істотне значення, зокрема, та обставина, що відмова у позові з причин незазначення у позовних вимогах про визнання права (наявності права у позивача чи його відсутності у відповідача) за одночасного обґрунтування позовних вимог саме наявністю такого права у позивача і протиправністю дій відповідача щодо позбавлення позивача такого права фактично скерує позивача на повторне звернення до суду, повторне проходження судових процедур, повторне доведення фактичних підстав позову тощо. Навряд чи така ситуація відповідатиме припципам розумності та справедливості, а також завданню цивільного судочинства як воно зафіксовано у статті 2 ЦПК України.

Враховуючи викладене, слід дійти таких висновків:

1. У категорії спорів, де банк звернувся на стягнення на рухоме та нерухоме майно, що є предметом обтяження, та не здійснив при цьому подальшого відчуження такого майна третім особам, належним та ефективним буде спосіб захисту, передбачений пунктом 4 частини 2 статті 16 ЦК України – відновлення становища, яке існувало до порушення.

Конкретна форма такого відновлення може мати вигляд, зокрема, вимоги про скасування рішення державного реєстратора по реєстрацію права власності на предмет іпотеки за банком.

Позивач не позбавлений права просити про застосування такого способу захисту, як відновлення становища, яке існувало до порушення і «в чистому вигляді», вказавши, у чому саме має полягати таке відновлення.

Належним та ефективним способом захисту буде також і позов про визнання права власності на таке майно чи про визнання відсутності права власності відповідача на нього ж.

Віндикаційний та кондикційний позови є неналежним способом захисту в розглядуваній ситуації. Те саме слід сказати і щодо вимог про визнання протиправним рішень банку про прийняття у власність спірного рухомого та нерухомого майна.

2. Вимога про скасування рішення державного реєстратора про державну реєстрацію прав на нерухоме майно є належним та ефективним способом захисту в розглядуваній правовій ситуації.

3. У разі, коли йдеться про позов про скасування рішення державного реєстратора прав на нерухоме майно, що заявляється на підставі положень статті 26 Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» у редакції, що була чинна з 16.01.2020 по 25.07.2022, позивач не зобов'язаний у всіх випадках просити про відповідне визнання, зміну чи припинення речових прав на спірну нерухомість.

Натомість саме суд має ex officio у разі задоволення позову зробити висновок про те, кому саме належать відповідні речові права та у якому обсязі, вказавши про це в резолютивній частині рішення, встановивши порядок його виконання.

Більше того, оскільки релевантні норми частини 3 статті 26 Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» не є нормами матеріального права, а є нормами процедурними (фактично – нормами адміністративного процесу), то виконання рішення суду про скасування рішення державного реєстратора, яке (рішення суду) звертається до виконання після 26.07.2022 (незалежно від дати набрання ним законної сили), буде здійснюватися вже за нині чинною редакцією частини 3 статті 26 Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень».

4. Скасування рішення приватного нотаріуса (який діє як державний реєстратор) про реєстрацію права власності на нерухоме майно від 30.12.2019 не призведе до прогалини у Державному реєстрі прав у частині належності права власності на спірне нерухоме майно та не спричинить стану правової невизначеності щодо такого майна, адже до прийняття такого рішенням державним реєстратором у Державному реєстрі прав містився запис про право власності позивача на спірну нерухомість.

5. Позов про скасування рішення державного реєстратора прав про реєстрацію права власності є формою позову про відновлення становища, яке існувало до порушення права (пункт 4 частини 2 статті 16 ЦК України), а не позову про позитивне чи негативне визнання права (пункт 1 частини 2 статті 16 ЦК України).

Тому в розглядуваній ситуації суд (за наявності для цього підстав) скасовує рішення державного реєстратора, ґрунтуючись на наявності у позивача відповідного речового права, але не ухвалює рішення про визнання такого права позивача чи визнання відсутності його у відповідача.

6. Рішення правління АТ «Мегабанк» від 27.12.2019 № 58 про прийняття у власність нерухомого (та рухомого) майна не може бути кваліфіковане як правочин.

Не може бути визнано правочином також і саме набуття іпотекодержателем права власності на предмет іпотеки в порядку звернення стягнення на нього.

7. У розглядуваній правовій ситуації віндикаційний позов до АТ «Мегабанк» заявлений бути не може.

8. Звернення стягнення банком на нерухоме майно у позасудовому порядку на підставі іпотечного застереження згідно з договором іпотеки не може бути кваліфіковане як набуття банком майна без достатньої правової підстави.

У розглядуваній правовій ситуації кондикційний позов до АТ «Мегабанк» заявлений бути не може.

9. Право власності на рухоме майно, що знаходиться в заставі, не перейшло до АТ «Мегабанк» в позасудовому порядку відповідно до рішення правління АТ «Мегабанк» від 27.12.2019 № 58.

Те саме стосується і відповідного спірного нерухомого майна.

10. Рішення правління АТ «Мегабанк» від 27.12.2019 № 58 про прийняття у власність з подальшою реалізацією рухомого майна, що є предметом застави за договором застави рухомого майна від 06.09.2011 № 05/2011-зв, саме по собі не порушує права та законні інтереси позивача.

Такі права та інтереси порушує комплекс дій, спрямованих на звернення стягнення на предмет застави, для якого наявність формалізованого рішення органу управління заставодержателя не є обов'язковим елементом.

Член Науково-консультативної
ради при Верховному Суді,
проректор ПВНЗ «Харківський інститут
кадрів управління», кандидат юридичних наук,
адвокат

Ю.В. Мица